

Информации за земјата:
Трговија со луѓе

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Северна Македонија

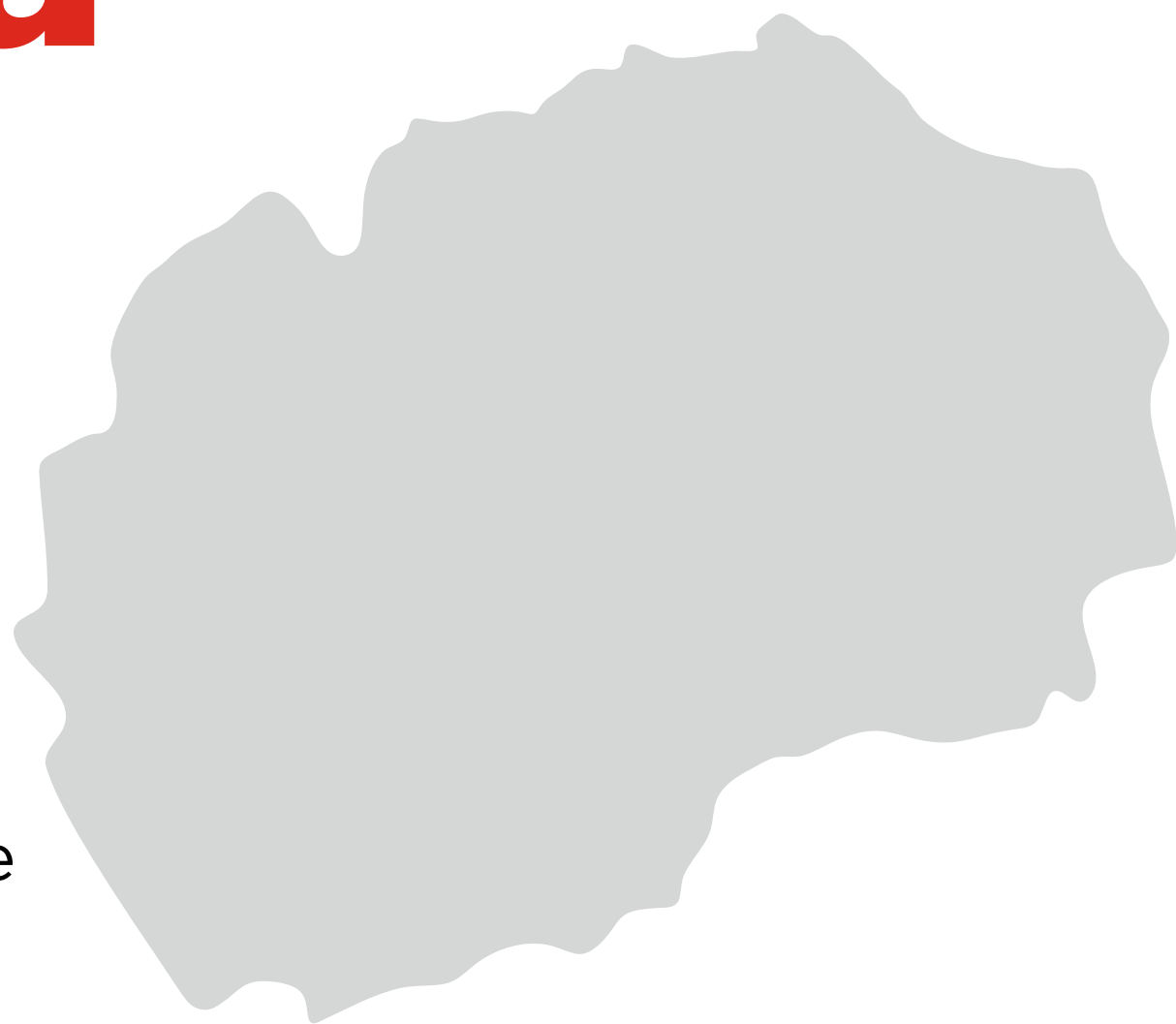
Население: 1 836 713¹

Country Info Brief (Информации за земјата)

е проект развиен со поддршка на регионалниот проект “SMART Balkans – SMART Балкан“ Граѓанско општество за заедничко општество во Западен Балкан“ регионален проект спроведен од “Центар за промоција на граѓанското општество,, (CPCD), Центар за истражување и креирање политики (CRPM) и Институт за демократија и медијација (IDM) а финансиски поддржан од норвешкото Министерство за надворешни работи (NMFA). Содржината на “Country Info Brief” е единствена одговорност на имплементаторите на проектот и не мора да ги одразува ставовите на норвешкото Министерство за надворешни работи (NMFA) или конзорциумот на SMART Балкан.

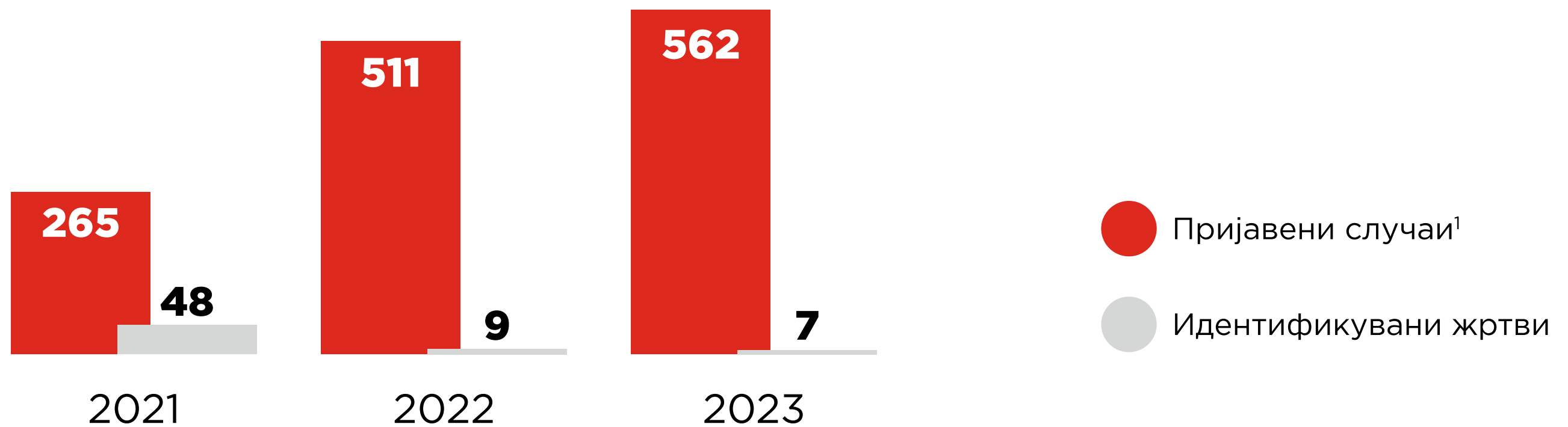
The Country Info содржи слични и споредливи типови на информации и податоци за три земји, релевантни за темата на ТЛ и дава увид во севкупните напори на секоја земја во сузбивањето и гонењето на трговијата со луѓе.

¹ https://www.stat.gov.mk/publikacii/2022/POPIS_DZS_web_EN.pdf

I. Цифри – Клучен податок за трговија со луѓе

Број на пријавени случаи и идентификувани жртви во изминатите 3 години.

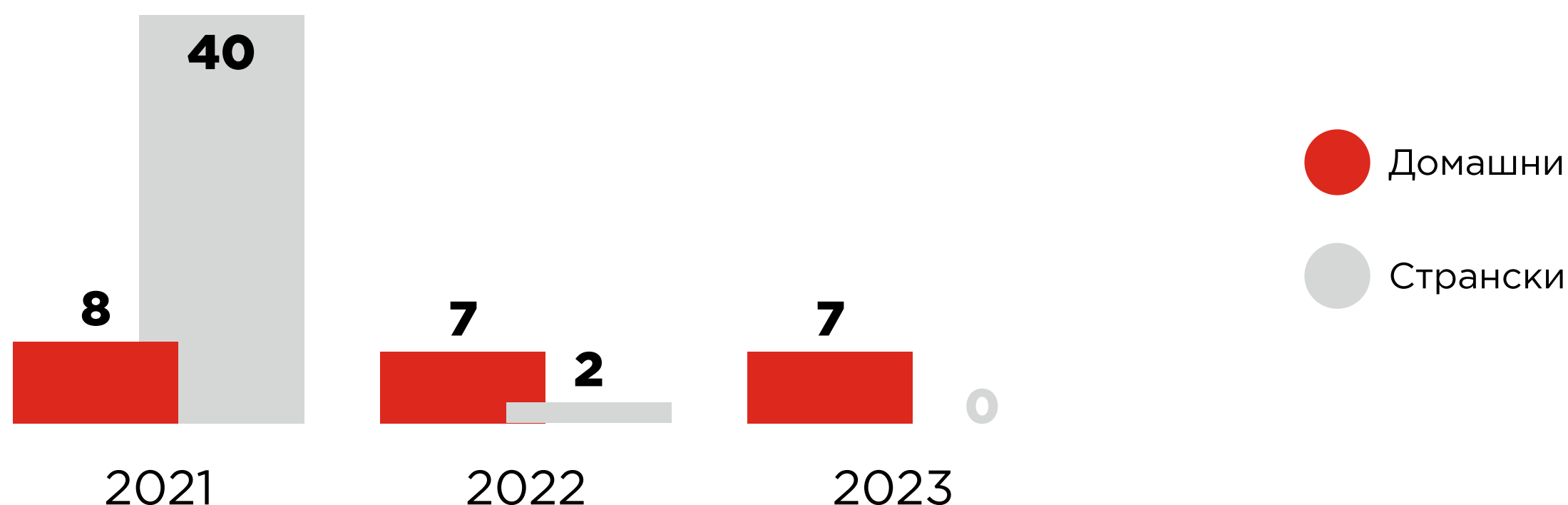
*Потенцијалните жртви претставуваат лица во ризик, кои не се официјално идентификувани како жртви на трговија со луѓе (во 2021:10; 2022:13; 2023:9)

Распределба на податоците по идентификуван пол и возраст на жртвата, ИТН.

² Нема податоци за вкупниот број пријавени случаи во националниот извештај, наместо тоа, предлагаме да се искористат податоците собрани од мобилните тимови за попрецизни увиди и да се додаде категоријата на потенцијални/претпоставени.

Расчленување на податоците по идентификувано државјанство на жртвата, во бројки.

Распространетост на различни форми на трговија со луѓе:

Трговијата со луѓе е долгогодишен проблем во Северна Македонија, со организирани мрежи кои функционираат повеќе од две децении. Внатрешната трговија со луѓе останува сурова реалност, со прилично мал број идентификувани странски жртви. Неспорно е дека бројот на домашни жртви на трговија со луѓе, кои главно се сексуално искористувани преку принудни бракови, онлајн експлоатација и трудова експлоатација, во последните години се зголемува. Сепак, факт што предизвикува особено загриженост е континуираното зголемување на деца жртви на трговија со луѓе. Додека машките жртви се релативно помалку, бројот на млади женски жртви е во пораст.

Во текот на 2023 година, Оперативниот тим идентификуваше 7 жртви на трговија со луѓе, 5 женски и 2 момчиња. Повеќето беа деца (6), на возраст од 9-17 години и една возрасна жена, на возраст од 51 година, со пречки во развојот. Сите биле државјани на Северна Македонија, 4 Роми, 2 Македонци и 1 Албанец.

Вид на експлоатација во 2023 година

Дополнително, идентификувани се 9 потенцијални жртви (8 женски, 1 маж) на возраст од 8-16 години, при што една странска потенцијална жртва добила дозвола за привремен престој согласно СОП и Законот за странци.³

Најчестите механизми за регрутирање што ги користат трговците вклучуваат:

- Искористување на социјалните и економските ранливости: трговците со луѓе се насочени кон поединци погодени од сиромаштија, родова дискриминација и семејно насилство.
- Злоупотреба на личните услови: ранливите поединци се експлоатираат врз основа на фактори како што се возраста, здравјето и посебните потреби.
- Употреба на модерна технологија: трговците со луѓе сè повеќе ги искористуваат жртвите на интернет поради широкиот пристап до интернет и електронските уреди.
- Таргетирање деца: Децата се особено ранливи на измама и експлоатација во дигиталниот свет.
- Експлоатација на маргинализирани групи: жртвите често доаѓаат од социјални семејства, маргинализирани групи и заедници кои се соочуваат со емоционално/ физичко насилство, инвалидитет или сиромаштија.
- Експлоатација долж миграциските рути: Балканската мигрантска рута ја зголеми ранливоста на мигрантите, особено жените и децата без придружба.

Идентификуваните примарни форми на експлоатација вклучуваат сексуална експлоатација, при што некои жртви доживуваат повеќе форми на експлоатација, како што е принуден брак во комбинација со сексуална или трудова експлоатација.

Во 2022 година, идентификувани се девет (9) жртви на трговија со луѓе, од кои осум се женски и една машка. Најголем дел од жртвите на трговија со луѓе биле деца (7), а најчеста форма е принуден брак (6).

³ Годишен извештај на Националната комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, за 2023 годна..

Висок е и бројот на деца меѓу потенцијалните жртви во 2022. Имено, осум деца, од кои пет девојчиња и три момчиња се идентификувани. Едниот беше идентификуван меѓу илегалните мигранти (Подгрупа за трговија со деца, Извештај за трговија со деца 2021-2022). Во 2022 година, за прв пат, девојка помлада од 14 години беше идентификувана како жртва на онлајн трговија.

Се чини дека и покрај континуираните напори, бројот на идентификувани жртви на трудова експлоатација во нашата земја, како и вкупниот број на идентификувани жртви од сите форми на трговија, сè уште е многу низок.

Сепак, во 2021 година, бројот на идентификувани жртви на трудова експлоатација беше исклучително висок. Односно, идентификувани се вкупно 48 од кои 39 случаи на трудова експлоатација (тајвански работници) два случаи со комбинирана трудова и сексуална, еден сексуална експлоатација сите кај возрасни. Во 2021 година, идентификувани се 48 жртви на трговија со луѓе, вклучително и 6 деца (5 женски и 1 маж, на возраст од 8 до 17 години). Најмногу жртви годинава се полнолетни странци, вкупно 40 (35 машки и 5 женски), додека кај домашните жртви се идентификувани 8, од кои 6 деца. Во однос на нивното потекло, 8 се државјани на Северна Македонија, 39 (35 машки и 4 женски) државјани на Тајван, принудени да вршат телекомуникациска измама врз тајвански државјани, а еден е државјанин на Русија. Во однос на националноста, мнозинството биле Тајванци, Роми, Албанци, Македонци и Руси.

Податоци за гонење и пресуди на трговци со луѓе

За кривични дела поврзани со трговија со луѓе и илегална миграција во текот на 2023 година, до Основниот суд Скопје 1 - Скопје примени се вкупно 101 предмет, во кои се опфатени 168 обвинети лица. Во 2023 година, 95 случаи⁴ резултирале со пресуди, при што биле изречени затворски казни за 97 лица, додека условни казни биле изречени на 38 лица. Времетраењето на затворските казни се движи од 1 до 15 години.⁵ Шест жртви бараа

⁴ Член 418-а трговија со луѓе (1)
Член 418-д трговија со деца (7)
Се наоѓа во табелата подолу

⁵ Чл. 418- г трговија со деца: 2 години затвор; 3-4 години за 3 лица; 5-6 години за 2 лица; 7-8 години за 3 лица; и едно лице осудено на 15 години затвор. чл. 418-а трговија со луѓе: 5-6 години затвор за 3 лица.

обештетување, со две досудени штети, а четворица се упатени на граѓански суд. Немаше пресуди кои резултираа со затворање на кој било бизнис или организација. Во шест случаи, судот одреди конфискација во вкупна вредност од 248.555,00 евра и 31,500.00 денари.⁶

Извештај за трговија со луѓе (ТИП) (поврзан со член 418 (а) и (г) од Кривичниот законик): Владата истражуваше 9 случаи (седум за сексуална и два за трудова експлоатација), споредено со четири случаи во 2022 година. Судовите осудија 16 трговци со луѓе, во споредба со пет трговци со луѓе во 2022 година.

Член од КЗ	Примени			Завршени			Пресуди			Одлуки од поединци		Нерешено/ одложено
	случаи	обвинети лица		случаи	обвинети лица		случаи	обвинети лица		Затворска казна	Условна казна	
		m	f		m	f		m	f			
418-a	0	0	0	3	6	2	1	4	2	6	0	0
418-b	90	110	0	85	107	0	77	97	0	65	32	23
418-c	4	20	1	12	51	0	10	20	2	16	6	2
418-d	7	33	4	6	7	3	7	6	4	10	0	3
		163	5		171	5		127	8			
Total	101	168		106	176		95	135		97	38	28

Табела: Преглед на судски случаи и обвинети лица⁷

⁶ Годишен извештај на Националната комисија против трговија со луѓе и илегална миграција, за 2023 година.

⁷ Податоци обезбедени преку претреси во АКМИС системот за водење на предмети во Основниот кривичен суд Скопје од 01.01.2023 до 31.12.2023.

II. Опис на контекстот, рамката и практиката

1. Преглед:

Институционалната рамка која се однесува на трговијата со луѓе вклучува различни засегнати страни: владини агенции, невладини организации (НВО), органи за спроведување на законот и меѓународни организации. Предводена од национален координатор, Националната комисија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција ги надгледува политиките, поддржани од Секретаријат и Подгрупа фокусирани на трговијата со деца. Од 2005 година, Националниот механизам за упатување (НМУ), управуван од Министерството за труд и социјална политика (МТСП), ја координира помошта на жртвите преку 30 Центри за социјална работа (ЦСР). Основан во 2022 година, Оперативен тим формално ги идентификува и координира случаите на трговија со луѓе со Министерството за внатрешни работи (МВР), МТСП, Јавното обвинителство (ЈО) и ГО. Мобилните тимови во пет градови, вклучително и МТСП, МВР, ОЈО и ГО, ги идентификуваат ранливите поединци, известуваат до НМУ и даваат поддршка. Центар за жртви на трговија со луѓе, под раководен од Отворена Порта - Ла Страда како лиценцирана невладина организација, каде се обезбедува сеопфатна помош и поддршка на жртвите на трговија со луѓе, вклучувајќи сместување, психосоцијална, медицинска, правна помош и застапување итн. Други државни актери, вклучувајќи ги Министерството за образование и наука, Министерството за здравство, Министерството за правда и Државниот инспекторат за труд, соработуваат за поддршка на жртвите преку рана идентификација, специјализирана здравствена заштита, бесплатна правна помош, компензација на жртвите и следење на работното место за да се спречи експлоатација

ФОРМАЛНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА > ОПЕРАТИВНА ТЕМА (обвинител, полициски службеник, социјален работник и претставник на НВО)

2. Позадина:

Трговијата со луѓе во Северна Македонија, која потекнува од 1990-тите и го влоши постјугословенското распаѓање, забележа зголемено регрутирање од криминални

групи насочени кон млади девојки и жени од Источна Европа. Првично како транзитна земја, Северна Македонија стана земја извор по 2004 година поради релаксираните барања за визи и заостреното законодавство. Оваа промена доведе до предизвици како што е внатрешната трговија со луѓе, особено меѓу малолетниците за принудни бракови и просење. Приливот на балканската рута од 2014 година ја отежнува идентификацијата на жртвите меѓу мигрантите, бегалците и барателите на азил, предизвикувајќи приспособени мерки за поддршка од страна на релевантните институции.

Од 2004 година, Северна Македонија ја криминализираше трговијата со луѓе со ратификување на Протоколот за спречување. Овој меѓународен договор стана дел од домашното право, што доведе до вклучување на делата за трговија со луѓе во Кривичниот законик според член 418-а за трговија со луѓе и член 418-г за трговија со деца. Амандманите за усогласување со меѓународните стандарди се во тек, со што во 2018 година минималната казна за функционерите кои извршиле злосторства за трговија со луѓе за време на нивните должности се намали од осум на пет години. Членот 418-а сега вклучува принцип на некриминализација на жртвите на трговија со луѓе, со што се осигурува дека тие не се одговорни за поврзани прекршоци. Членот 418-г на сличен начин ги штити децата-жртви кои се принудени да извршат кривични дела како последица на нивната ситуација со трговија со луѓе. Дополнително, Северна Македонија ја ратификуваше Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе во 2009 година.

Неодамнешните законски реформи, како што е Законот за паричен надоместок за жртвите на насилни кривични дела⁸ како резултат на застапувањето Отворена порта-Ла Страда е од големо значење за сите жртви на насилни кривични дела, бидејќи ќе обезбеди подобра заштита за жртвите на насилство и ќе го подобри нивниот пристап до правдата. Претходната практика покажа дека и покрај законските можности за обештетување на жртвите на трговија со луѓе во кривичната и граѓанската постапка, тоа беше неефективно и неспроведливо во пракса за жртвите. Токму тоа е главната причина за неопходноста од ваквото законско решение. Целта на законот е жртвата да може да добие надомест во најрана фаза, пред конечно да заврши постапката, дури и кога против сторителот не е поведена кривична постапка, освен во случаи кога основата и висината на надоместокот не можат да се утврди без правосилна кривична

⁸ беше донесен во Собранието на 17 ноември 2022 година. Стапи во сила на 17 мај 2023 година.

постапка. Неодамна, во 2024 година, беше формирана Комисија за обештетување на жртви од насилни кривични дела. Поднесени се три барања, но не е донесена одлука за обештетување на жртва на насилно дело. Стандардните оперативни процедури (СОП) за поддршка на жртвите се во сила од 2008 година, редовно ажурирани за да се подобри координацијата на засегнатите страни и да се зачуваат човековите права. Националната стратегија и акциски план 2021-2025 се фокусираат на зајакнување на институционалната рамка, превенција, идентификација на жртвите, директна помош и ефикасно гонење, како одраз на посветеноста на Северна Македонија за сеопфатна борба против трговијата со луѓе.

3. Цитати и Извештаи:

ГРЕТА (Групата експерти за акција против трговијата со луѓе) ја повика Северна Македонија да го зајакне својот кривично-правен одговор на трговијата со луѓе со тоа што ќе се осигура дека сите прекршоци на трговија со луѓе проактивно се истражени со користење различни извори на докази, преглед на законите за корпоративна одговорност за да се осигура дека правните лица можат да бидат кривично гонети и да се зајакнат капацитети на органите за спроведување на законот. Властите треба да ги интензивираат напорите за заплenuвање и конфискација на криминални средства, да ги сензибилизираат обвинителите и судиите за правата на жртвите и да обезбедат навремени судски постапки. Одредбата за неказнување за жртвите принудени на незаконски активности треба ефективно да се спроведува со континуирана обука за релевантни професионалци. Треба да се обезбеди заштита на приватноста и идентитетот на жртвите од јавно изложување, медиумите треба да се охрабруваат да го заштитат идентитетот на жртвите и мерките за спречување на заплашување или повторна трауматизација на жртвите и сведоците треба целосно да се искористат, вклучително и видео конференции за да се избегне директен контакт со сторителите. **(ГРЕТА, Извештај за евалуација за Северна Македонија, Трет круг на евалуација, пристап до правда и ефективни правни лекови за жртвите на трговијата со луѓе, март 2023 година) Извештајот на ЕУ за напредокот на Северна Македонија за 2023 година⁹** го нагласува законодавниот напредок поврзан со компензацијата и

⁹ Извештај за Северна Македонија 2023 година, Комуникација од Комисијата до Европскиот парламент, Советот, Европскиот економски и социјален комитет и Комитетот на регионите 2023 година, Комуникација за политиката за проширување на ЕУ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf

зајакнатата соработка меѓу властите. Меѓутоа, Основното јавно обвинителство и истражните центри немаат доволно ресурси, што го попречува ефективно гонење и координација. Препораките вклучуваат: Да се донесат законски измени за да се решат празнините во правната рамка, фокусирајќи се на упатувањето на странските жртви до Центарот за жртви на трговија со луѓе; Да се подобри евиденцијата на истрагите, обвиненијата и пресудите во случаите на организиран криминал и перење пари, со акцент на конфискација на приноси од криминал. Зајакнување на човечките и финансиските ресурси на агенциите за спроведување на законот кои се справуваат со организиран и тежок криминал, финансиски криминал и перење пари. Да се зајакне координацијата меѓу засегнатите страни вклучени во борбата против организираниот криминал, особено меѓу обвинителството и полицијата.

Владата на Северна Македонија останува во Ниво 2 и не ги исполнува целосно минималните стандарди за елиминирање на трговијата со луѓе, но прави значителни напори. Обвинителството за организиран криминал и корупција немаше ресурси, а локалната полиција честопати не ги пријавуваше случаите на трговија со луѓе, наместо тоа, користеше помалку тешки обвиненија. Клучните препораки вклучуваат зголемување на ресурсите за заштита на жртвите и напори за проактивна идентификација, обезбедување соодветна истрага и гонење на трговците со луѓе, обезбедување безбедно сместување за жртвите и подобрување на механизмите за компензација на жртвите (Извештај за трговија со луѓе, јуни 2024 година).

Анализата на 13 завршени случаи на трговија со луѓе (**Канцеларијата на Обединетите нации за дрога и криминал, Анализа на трговија со луѓе и трговија со деца Република Северна Македонија –Предизвици за ефикасно гонење и санкционирање на сторителите, 2022 година**) ја нагласува потребата од подобрување следните аспекти во однос на пружањето помош и поддршка на жртвите и кривичното гонење на сторителите: построга казнена политика кон сторителите; казнување на сторителите; разграничување на случаи на трговија со луѓе и криумчарење мигранти меѓу практичарите; помош и поддршка на децата жртви во кривичната постапка; времетраењето на кривичната постапка; ефективна компензација за жртвите на трговија со луѓе.

4. Национални извештаи:

Секоја година, годишниот извештај на Националната комисија дава детали за активностите против трговијата со луѓе на владата, невладините и меѓународните организации. Го следи напредокот на Националната стратегија и акциски плани вклучува официјални податоци за идентификуваните жртви, истраги, гонење и судски резултати. За 2024 година, приоритетите вклучуваат обезбедување нови капацитети за поддршка на жртвите на трговија со луѓе, поддршка и проширување на мобилните тимови за помош на жртвите и донесување СОП за деца без придружба и ранливи странци. Ќе се спроведат анализи на барање за трговија со деца и правна помош за жртвите. Дополнително, ќе се одржат обуки за адвокати, судии, јавни обвинители, полициски службеници и социјални работници. Подгрупа за трговија со деца, Извештај за трговија со деца 2021-2022 е структуриран според Стратегијата и стратешките цели на Националниот акционен план за борба против трговијата со деца (NAPCST), особено Оперативниот план за периодот од 2021 до 2022 година, како и Правилата на подгрупата Постапка во однос на нејзините методи и принципи на работа. Ги проценува достигнувањата, ги идентификува неисполнетите цели и го проценува влијанието на мерките за заштита врз децата жртви на трговија.

Во однос на идентификацијата на децата жртви, потребата од нови показатели за препознавање на порнографија и онлајн експлоатација, како и обука за правата на децата и потребите на децата, како и за посебниот пристап за професионалци вклучени во работата и заштитата на децата жртви (**Национален известувач за трговија со луѓе и илегална миграција, предизвици во идентификација и реинтеграција како услови за поддршка на жртвите на трговија со луѓе во Северна Македонија, 2021-2022**).

5. Судска пракса:

Иако е предвидена строга казнена политика за сторителите на трговија со луѓе, дел од кривичните постапки резултираат со изрекување полесни казни поради примената на институтот за ублажување на казната (член 40 од Кривичниот законик) од страна на Основниот кривичен суд. Во периодот од ноември 2017 до февруари 2022 година донесени се 15 пресуди за трговија со луѓе (од кои 12 за трговија со деца) и сторителите се осудени на затворски казни од 4 до 12 години. Во дел од случаите,

признавањето на вината е оценето како олеснителна околност што резултирало со изрекување полесни казни од предвидените минимални затворски казни, додека во некои случаи казните биле намалени без постоење олеснителни околности. (ГРЕТА, Извештај за евалуација за Северна Македонија, Трет круг на евалуација, Пристап до правда и ефективни правни лекови за жртвите на трговија со луѓе, март 2023 година).

Во 2022 година, донесени се само две пресуди за кривичните дела трговија со луѓе, и тоа една казна затвор во траење од 18 години за кривично дело трговија со луѓе - член 418г и една пресуда за кривично дело трговија со луѓе - член 418а, со која две лица се осудени на 3-4 години затвор. Основното јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција редовно поднесува жалби, вклучително и во случаи кога се изречени високи затворски казни од над 15 години на сторителите на трговија со луѓе. Министерството за внатрешни работи, исто така, смета дека неопходно е зголемување на затворските казни за основните и квалификувани облици на кривични дела трговија со луѓе и трговија со деца и нагласуваат дека намалувањето на предвидените затворски казни од 8 на 5 години во 2018 година го повредува одвраќањето на сторителите на овие кривични дела.¹⁰

6. Податоци за спроведување на законот:

- Недостаток на напредок: Не беа преземени значајни мерки во последните две години за решавање на системските прашања во откривањето и гонењето на трговијата со луѓе или во обезбедувањето правна заштита на жртвите.
- Ограничени обвиненија: Само три нови истраги беа покренати во 2022 година, што укажува на недостаток на проактивни напори од страна на властите.
- Прашања за заштита на жртвите: жртвите се соочуваат со продолжени правни постапки, притисок од сторителите и несоодветна специјална постапка за заштита, особено за децата жртви.
- Погрешна класификација на злосторствата: случаите на трговија со луѓе често се погрешно класифицирани како полесни кривични дела, што ја поткопува заштитата и правната поддршка за жртвите.

¹⁰ <https://libertas.mk/postrogi-i-podolgi-zatvorski-kazni-za-trgovi-a-so-lu-e-obvinitelstvoto-nikogash-ne-e-zadovolno-od-dosudenata-kazna/>

- Пречки за правна помош: жртвите имаат ограничен пристап до бесплатна правна помош поради нејасните закони и празнините во спроведувањето, потпирајќи се главно на невладините организации за застапување.
- Нерешени правни реформи: неопходните реформи, вклучително и дополнително прецизирање на дефиницијата за трговија со луѓе во Кривичниот законик, не се ефикасно спроведени.

7. Заклучоци:

1. Да се наведе правото на секундарна правна помош за жртвите на трговија со луѓе во сите управни и судски постапки, вклучително и во кривичната постапка во Законот за бесплатна правна помош.
2. Да се наведе правото на правно застапување во Законот за кривична постапка за жртвите на трговија со луѓе, дури и пред да дадат изјава и без оглед на нивната подготвеност за соработка.
3. Да се ограничи времето во Законот за кривична постапка кога јавниот обвинител е должен да даде изјава од жртвите на трговија со луѓе.
4. Да се рedefинира дефиницијата за трговија со луѓе во Кривичниот законик за да се разликува од кривичното дело посредување при проституција.
5. Да се донесат нови индикатори со цел да се препознае порнографијата и онлајн експлоатацијата кај децата жртви на трговија со луѓе.
6. Да се преземат мерки за надминување на проблемот со непотврдување на статусот и одбивање на соработка во случаи кога трговијата со луѓе се врши од роднини или нивни блиски роднини.
7. Да се подобрат капацитетите на истражните органи за проактивно откривање на случаи и поведување кривична постапка против сторителите на трговија со луѓе.
8. Преземање мерки од страна на ОЈО за итно преземање изјава од жртвите на трговија со луѓе и активно учество во подготовката на жртвите за сведочење во кривичната постапка.
9. Да се обезбеди ефикасно спроведување на мерките за посебна постапка за заштита на децата жртви од членовите 54 и 55 од Законот за кривична постапка,

вклучително и водење разговор во специјализирана просторија, исклучување на јавноста од судењето и целосно анонимизирање на судските пресуди.

10. Подготовка на упатства за ОЈО да ја разликува трговијата со луѓе од други кривични дела, како што се проституција, злоупотреба на деца, сексуален напад, криумчарење мигранти и организирање обука за подобрување на нивното однесување и соработка со ОЈО.
11. Организирање форуми за судии со цел да се намали примената на институтот за ублажување на казната (член 40 од Кривичниот законик) за сторителите на трговија со луѓе.
12. Планирање и издвојување буџетски средства од МТСП за спроведување на Програмата за помош и поддршка во реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе, вклучително и за целосна финансиска одржливост на Центарот за привремена грижа на жртвите на трговија со луѓе.
13. Планирање и издвојување буџетски средства од Владата/МТСП за унапредување и зголемување на сместувачките капацитети за жртвите на трговија со луѓе.